

socialmedicinsk tidskrift

femtiosjätte årgången april-maj 1979 häfte nr 4-5

Industrivägen 13, Solna. Tfn 08/83 20 83
Postadress: Fack, 104 01 Stockholm 60
Postgiro 1179-1

Allmän redaktion:

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig utgivare
Ann Appelgren, red. sekr.,
Brita Bahrton bitr. red. sekr.

Redaktionsutskott:

Erik Allander, professor i socialmedicin, Huddinge
Ragnar Berfenstam, professor i socialmedicin,
Uppsala
Per Bjurulf, professor i socialmedicin, Linköping
Arne Borg, bitr. socialdirektör, Stockholm
Axel Gisslén, kommunalråd, Örebro
Olle Höök, professor i medicinsk rehabilitering,
Göteborg
Willy Karlsson, socialchef, Örebro
Bengt Lindegård, professor i socialmedicin,
Göteborg
Gunnar Lindgren, professor i socialmedicin,
Lund
Ivan Magnusson, socialdirektör, Uppsala
Georg Svahn, socialdirektör, Stockholm
Gösta Tibblin, professor i socialmedicin, Umeå
Villy Wiklund, socialchef, Östersund

Välfärd och ofärd

Socialmedicinsk Tidskrift har alltid försökt anlägga ett brett perspektiv på de sociala och mänskliga problem som de flesta av våra läsare har som yrkesuppgift att bearbeta. Det är socialmedicin i god mening att belysa och analysera hur sociala och medicinska problem uppstår eller förändras i ett komplicerat samspel med hela samhällets utveckling; i arbetslivet, i familjens ställning och funktioner, i den yttre miljöns förändringar – inte minst den kemiska miljö vi själva skapar åt oss. En av förgrundsgestalterna i svensk socialmedicin, Gunnar Inghe, personifierade i hög grad detta socialmedicinska arbetssätt. Hans bok "Den ofärdiga välfärden" står som ett utropstecken i den socialmedicinska debatt som har detta breda anslag.

I november 1978 samlade SMT några tiotal medicinare, socialarbetare, samhällsforskare och politiskt verksamma till ett symposium om välfärd och ofärd. Det var ett symposium i Gunnar Inghe's anda. Syftet var att

redovisa de tecken på ofärd som dessa yrkesgrupper möter i sin verksamhet, att analysera orsakerna till ofärderna och söka teckna en socialmedicinsk helhetsbild av läget och utvecklingstendenserna. Innehållet i symposiet redovisas i detta temanummer. Inledningsanförandena återges med respektive författares justeringar. Diskussionen har sammanfattats och redigerats av Katarina Svensson, informationssekreterare i Örebro kommun.

För den som har några decenniers perspektiv på samhället ter sig utvecklingen i Sverige fantastisk. Ett fattigt samhälle med djupa klassklyftor, som öppet försvarades av de privilegierade, har utvecklats till ett rikt och avancerat industriland. Idag hör Sverige till de länder som har den högsta levnadsstandarden i världen. Sannolikt har vi den jämnaste. Vi har väl utbyggda vårdresurser av olika slag. Vi har ett socialt trygghetssystem, som griper in när inkomsten av någon anledning sviktar.

Men trots detta upplever många människor idag en svår ofärd. Den tar sig många uttryck. Utjämningen av inkomster och utbildningsmöjligheter har inte lett till jämlikhet. Fortfarande består stora icke självvalda skillnader i levnadsvillkor. Vissa grupper, tex handikappade och invandrare, har inte fått del av de möjligheter utvecklingen skapat. Men samhällets utveckling har också haft sitt pris i form av nya problem. Vi har fått nya inslag av fysisk och psykisk ohälsa.

Vi har en social utslagning som dömer många till ett liv utanför normal gemenskap i familj, arbete, boendemiljö och fritidsliv. Många människor flyr till drogmissbruk. Till det ur politisk synpunkt allvarligaste hör en utbredd misströstan inför framtiden. Den ter sig för många mer som ett hot än som ett löfte, ett lockande äventyr, en mängd nya positiva möjligheter.

Kan vi då välja den framtid vi vill ha? Vi påverkas i hög grad av ekonomiska och politiska krafter utanför vårt lands gränser, som vi helt saknar inflytande över. När detta skrivs i slutet av februari syns vanvettet i världen fira nya triumfer. Men också inom landet verkar krafter i annan riktning än välfärdspolitikens mål. Näringslivet styrs av en vinstmaximering som inte rymmer hänsyn till andra värden än företagsekonomiska. Och de enskilda människorna ser ut att drivas av en egoism – Gunnar Adler-Karlsson kallar det klättermentalitet – som *dels* hindrar solidaritet mellan människor, *dels* håller igång en effektivitets- och statusjakt till priset av hög förbrukning av både mänskliga och materiella resurser. Till detta kommer att vi inte har tillräcklig kunskap om effekterna av det vi gör eller kunde göra.

Det kan vara lätt att gripas av vanmakt inför alla svårigheter och negativa drag i utvecklingen. Politiskt ger det marknad för frälsningsläror. Några bjuder ut revolutionen. Andra bjuder ut det gamla bondesamhället som ideal. Gemensamt för dem är flykten från den mödosamma vägen. Den väg som kräver hårdhänt analys av verkligheten, konstruktivt arbete att finna mål och medel som löser problemen och ett tålmodigt upplysningsarbete för att vinna människornas stöd för nödvändiga samhällsförändringar. Förändringar som inte alltid är kortsiktigt populära.

Här har politikerna ett mycket stort ansvar. Men det har också läkare, socialarbetare och forskare. De har en särskild erfarenhet av verkligheten och en särskild kunskap om orsaker och sammanhang. Tillsammans måste vi återge människorna en tro på framtiden och anvisa konstruktiva lösningar på välfärdens problem. Politikerna med sina värderingar – positiva visioner för att tala med Adler-Karlsson – sin förankring i opinionen och sitt övergripande politiska ansvar. Experterna med sitt kunnande.

Välfärden blir nog aldrig riktigt färdig. Men den kan bli mindre ofärdig.

Axel Gisslén

Temanummer om Välfärd och ofärd

Torsdagen den 16 och fredagen den 17 november förra året hölls i Södertälje ett symposium om Välfärd och ofärd. Symposiet arrangerades av Socialmedicinsk tidskrift.

Syftet med symposiet – som ligger till grund för detta nummer av SMT – var att försöka lyfta fram och analysera bristerna i välfärdssamhället och försöka finna orsakerna till dessa brister.

Symposiet arbetade med inledningsanföranden och diskussioner utifrån dessa. Anförandena grupperades kring fyra huvudrubriker:

- Drömmen om välfärdssamhället
- Välfärdens sjukdomar
- Sociala problem i välfärdssamhället
- Ofärdens etiologi

I anslutning till dessa fyra rubriker hölls nio inledande anföranden av följande deltagare:

Axel Gisslén, kommunalråd i Örebro

Gösta Tibblin tidigare professor i socialmedicin, distriktsläkare, Sollentuna

Johan Cullberg, docent i psykiatri och klinikchef för Nackaprojektet

Lars Dencik, bitr professor i sociologi vid Roskilde universitet

Gunnar Ågren, socialläkare, Stockholms socialnämnd

Knut Sveri, professor vid kriminalvetenskapliga institutionen i Stockholm

Kerstin Elmhorn, fil lic, avdelningschef i socialstyrelsen

Bertil Gardell, professor i psykologi vid Stockholms universitet

Gunnar Adler-Karlsson, professor i nationalekonomi vid Roskilde universitet

Sju av dessa anföranden återges i detta nummer av SMT, medan två av inledarna inte haft möjlighet att bearbeta sina anföranden.

Efter de inledande anförandena följde dels en allmän diskussion kring vad som framförts, dels ett arbete i mindre grupper. I gruppdiskussionerna skulle man söka utkristallisera de främsta orsakerna till den ofärd vi upplever idag och försöka ange vägar att angripa den. Både den allmänna diskussionen och redovisningen av grupparbetet togs upp på band. De återges i förkortade och språkligt bearbetade referat under den gemensamma rubriken Diskussion – sammanfattning.

Till symposiet hade inbjudits representanter för en rad olika organisationer och myndigheter som är verksamma inom socialvård, sjukvård, arbetsmarknadspolitik och forskning. Dessutom hade fackliga organisationer och huvudorganisationerna på arbetsmarknaden inbjudits.

Materialet från symposiet har bearbetats av informationssekreterare Katarina Svensson, Örebro.